

Наконечна 1998 б: Наконечна Г. Про синонімію в богословській термінології // Єдиними вустами. – Львів, 1998. – №2. – С.16-27.

Нечитайло: Нечитайло О. І. Синоніми в лексикографії. – К., 1987. – 150 с.

Осінчук: Осінчук Ю.В. Історія богослужбово-обрядової лексики української мови / Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спеціальність 10.02.01. – українська мова / Ін-т української мови НАН України. – К., 2008. – 20 с.

Пуряєва: Пуряєва Н. Варіантність у сучасній церковно-обрядовій термінології: проблема термінографічного відображення // Християнство й українська мова: Матеріали наукової конференції. – К., 2000. – С. 101-111.

Цимбал: Цимбал Н. Л. Сучасна українська термінологія органічної хімії. – Умань: РВЦ „Софія”, 2007. – 135 с.

Ivanna Vorona. The problem of synonymy in church religious terminology

The problem of synonymy in church-religious terminology is reviewed in the article. The factors of synonym appearance, the peculiarities of synonym functions and the types of terminological synonyms in the researched terminological system are analyzed.

Key words: synonymy, church-religious terminology, doublets, structural synonyms, semantic synonyms, word-forming synonyms.

УДК 81.271.1

Оксана Вишньовська (Тернопіль)

РОЗШИРЕННЯ СЕМАНТИЧНОЇ СТРУКТУРИ СЛОВА ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ НАПРЯМ СЕМАНТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ЛЕКСИКИ СУЧАСНОЇ МАСОВОЇ КУЛЬТУРИ

У статті на лексикографічному матеріалі проаналізовано один із домірантних динамічних мовних процесів – розширення семантичної структури слова. Розглянуто схеми трансформацій семантичної структури лексем.

Ключові слова: динаміка словникового складу мови, лексема, лексико-семантичний варіант, семантична структура слова, неосемант.

Мова кожного народу перебуває в постійному русі. Глобальні трансформації у житті детермінують інтенсивні зміни у лексиці. Словниковий склад модифікується, реагуючи на всі зрушення у суспільстві та мовній свідомості соціуму. Кінець ХХ - початок ХХІ ст. якраз і є тим насиченим подіями часовим відтинком, який спричинив значні зміни у мові.

Проблема динаміки словникового складу української літературної мови становила предмет наукового пошуку багатьох лінгвістів (Л. Мацько, Н. Клименко, М. Дудика, Л. Струганець, О. Стишова, Т. Коць, Д. Мазурик, О. Кабиш та ін.). Підкреслюючи вагомість цих наукових студій, зазначимо, що дослідження лексико-стилістичних та лексико-семантичних процесів усе ж залишається актуальною проблемою у мовознавстві, оскільки трансформації у лексиці відбуваються неперервно і зміни словникового складу потребують детального вивчення на кожному етапі розвитку літературної мови. Додамо, що особливу увагу слід приділити дослідженню семантичних трансформацій лексики масової культури, оскільки це тематичне угруповання активно розвивається. Тому мета нашої розвідки – проаналізувати семантичні трансформації лексичного складу тематичної групи „Масова культура”.

Розвиток лексичної системи будь-якої національної мови експлікується у лексикографічних працях, які фіксують нормативність лінгвального явища літературної мови, визначають сферу функціонування лексичної одиниці, підсумовують семантичне наповнення слів на певному історичному етапі. Джерельною базою нашого дослідження послужили загальномовні словники кінця ХХ - початку ХХІ ст.: СУМ, СІС-85, СІС-2000, ВТС, СТС. На основі декількох лексикографічних праць з'ясуємо типи семантичних трансформацій, простежимо історію окремих лінгвальних явищ.

Як відомо, розвиток лексико-семантичної системи літературної мови відбувається не лише шляхом входження нових лексем, але й шляхом зміни семантико-стилістичних характеристик уже наявних у мові лексичних одиниць. Серед динамічних мовних процесів один із домінантних – процес розширення семантичної структури слова.

Розширення значення слова у лексикографічній практиці підлягає умовкам нових лексико-семантичних варіантів (ЛСВ) у семантичну структуру слова. Нарощення значення може відбуватися лише шляхом семантичної інтродукції (твій семантичної трансформації) повністю освітженими або ж супроводжуватися іншими змінами, зокрема елімінацією окремих ЛСВ (твій семантичної портяршенням характеризуємо як різноманітні) [Спрутська: 178]. Для узагальнення значення зручней у нашому дослідженні використувати моделі і слова трансформації семантичної структури лексики.

Детальне значення реєстрів загальноюмовних слівознавців вісім XX - початку XXI ст. мажидично, що серед семантичних трансформацій лексики добули розширення семантики слова. Розглянемо, для прикладу, семантичної модифікації слова *васюра*. Першу фізичну лексику знаходимо у СІС-85 із значенням "пригодувальні фігурки і літ. твори, сюжети яких побудовані на історії великих битв США і германних війн є *комбо*" [СІС-85: 151]. Перебудову семантичної структури слова *васюра* проставимо на основі модифікаційних праць, таких як СІС, ВТС, СТС. Далі ми це відобразимо моделю.

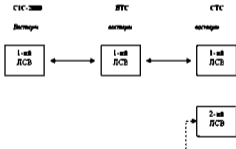

Рис. 1. Слова трансформації семантичної структури слова *васюра*

Слова розвивають кореляцію зображень ЛСВ „притаманний чітко виражений пропити мілічковомериланомічних змілююча життя у XIX ст., головним героєм якого є жовбий” [СІС-2000: 213], а також інтродуцію востаньому: „2. перен. Божоле і виральна персоналізуюча та сестина, білізна, перестрілююча й погонюю, виступи американської літератури пригодницького жанру” [СТС: 105]. Відбулась однакова зміна семантичної структури слова.

Таким же способом проведено розширення семантичного обсягу слова *він-парад*. Уперше лексему фіксує СІС-2000. Зміна у значеннєвій структурі засмітує модель “1 ЛСВ (СІС) 2 ЛСВ (ВТС)” і слова на рис. 2.

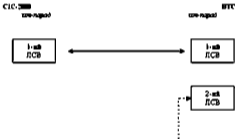

Рис. 2. Схема трансформації семантичної структури слова *він-парад*

Схема відображає співвідношення між першою ЛСВ „своєю інкогніцією, інформативної і забірної гідності, чіткістю, службовою та популярні твори”, а також владною востаньому „перелік модних, популярних творів мистецтва, моди і т. ін.” [ВТС: 1345]. Аналогічним чином відбулась розширення семантичного обсягу великої кількості

лексем української мови, зокрема таких: *хіт*, *ді-джей*, *клуб*, *блокбастер* та ін.

У тематичній групі лексики “Масова культура” виявлено і різноманітну перебудову семантичної структури слова на прикладі лексеми *аранжування*. Першу фіксацію лексеми знаходимо у СУМі. Динаміку змін відображає модель “1 ЛСВ (СУМ) 3 ЛСВ (СІС) 6 ЛСВ (ВТС)” і схема на рис. 3.

У СУМі семантичне наповнення слова *аранжування* представлене таким чином: “1. Пристосування музичного твору, написаного для певного складу інструментів (голосів), до виконання іншим складом інструментів (голосів)” [СУМ І: 57].

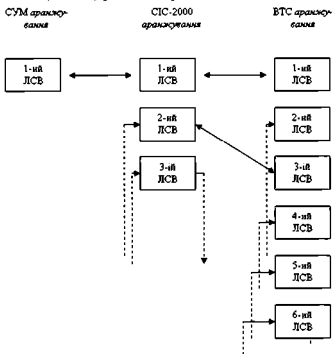

Рис. 3. Схема трансформації семантичної структури слова *аранжування*

До семантичних інтродуктивів (нових значень) у лексемі відносно два значення, репрезентованих СІСом, а саме: „2. Полегшений виклад музичного твору для виконання на тому самому інструменті” та „3. У джазі – різноманітні зміни, що вносяться безпосередньо під час виконання і пов’язані з імпровізаційним стилем виконання” [СІС-2000: 105]. СТС репрезентує чотири нові ЛСВ „2. Обробка мелодії для виконання на музичному інструменті або для голосу з супроводом”, „4. В естрадній музиці – гармонізація та інструментування нової або добре відомої мелодії”, „5. У джазі – спосіб закріплення загального задуму ансамблевої і оркестрової інтерпретації і головний носій стильових якостей”, „6. Створення композицій, букетів із різних кольорів, рослин як вид мистецтва”. Спостерігаємо у семантичній структурі переміщення другого ЛСВ із СІСу-2000 на третю позицію у ВТСі, а також аутовання третього значення у СІС-2000, оскільки у ВТСом такій ЛСВ не фіксується.

Таким же способом пройшло розширення семантичного обсягу слова *модель*. Дінаміку змін відображає модель „5 ЛСВ (СУМ) 7 ЛСВ (СІС-85) 7 ЛСВ (ВТС)” і схема на рис. 4.

У СУМі семантичне наповнення слова *модель* представлено п’ятьма ЛСВ „1. Зразок якого-небудь нового виробу, взірцевий примірник чогось”, „2. Тип, марка конструкції”, „3. Предмет, відтворений у зменшеному, іноді у збільшеному або натуральному вигляді”, „4. Те, що є матеріалом, натурою для художнього зображення, відтворення. // Особа, яка позує перед живописцем або скульптором; натурщик, натурщиця”, „5. Зразок, з якого знімається форма для відливання або відтворення в іншому матеріалі” [СУМ IV: 776].

До семантичних інтродуктивів (нових значень) у лексемі відносно два значення, репрезентованих СІСом-85, а саме: „6. лінгв. Теорія чи аналог до оригіналу, реальної мови (модель фонологічна, морфологічна, синтаксична або семантична)”, „7. Схема для пояснення якогось явища або процесу” [СІС-85: 552]. СТС репрезентує один новий ЛСВ, пов’язаний зі сферою масової культури: „7. Манекенниця; людина, яка демонструє одяг, аксесуари тощо” [СТС: 485]. Спостерігаємо у семантичній структурі переміщення другого ЛСВ із СУМу на третю позицію у СІСі-85, третього ЛСВ із СІСу-85 на другу позицію у СУМі, а також переміщення другого ЛСВ із СІСу-85 на третю позицію у СТС, перехід третього ЛСВ із СТСу на другу позицію у СІСі-85, переміщення сьомої позиції із СІСу-85 на шосту позицію у

СТСі Відбулася структурна зміна розташування у СТСі-83, оскільки у СТСі перші ЛСВ не фігурували

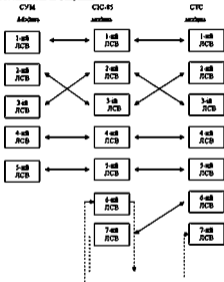

Рис 4 Схема трансформації семантичної структури слова моделі

Аналітичні зміни конституують у значимій структурі баче дис-
комплікс мовельор та й

Отже, дослідження засвідчує, що семантичні трансформації у
лексико-сучасній мовній культурі відбуваються досить активно.
Досліджує розширення значимих мови дієслів. Лексико-семантичні
процеси пов'язуються із лексико-стилістичними. Специфіку класової
такої параметрії відображає лексикографічна практика. Висловлює, що
об'єктивні і суб'єктивні мовні кодифікації мовних норм – запору-
ка стабільності літературної мови

ЛІТЕРАТУРА

- ВТС Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад і
редакція В. Т. Бусиш - К. Іршан. ВТФ „Літун”, 2004 - 1440 с
- СІС-43 Словник іншомовних слів / За ред. О. С. Мельничука - Вид. друге,
доп. і доп. - К. Головко ред. кафе УРБ, 1985 - 966 с
- СІС-100 Словник іншомовних слів / Уклад. Л. О. Пустовит та ін. - К.
Довіра, 2000 - 1018 с
- СУМ Словник української мови / І. К. Білозір (гол. ред.) та ін. - Т. 1-11 -
К. Наук. думка, 1970-1980
- Структура 100/ Структура Л. В. Давидова лексичних норм української
літературної мови XX століття - Тернопіль. Аксон, 2003 - 352 с
- СТС Сучасний тлумачний словник української мови 100 000 слів / За ред.
ред. з-ра філол. наук проф. В. В. Дубічинського - К. ВД „Школа”,
2003 - 1028 с

*Oleksa Wyshnywetska. Expansion of the semantic structure of
the word as the defining direction of semantic transformation of the
modern mass culture vocabulary*

*The article is dedicated to analysis of widening of the semantic structure of a
word as one of the most active dynamic language processes on the basis of
lexicography material*

*Here the transformational scheme of the semantic structure of a word is
considered*

*Key words: dynamics of the language stock of words, word level and
semantic content, semantic structure of word, neo-lexical*